

Mátyus Alíz

„AZTÁN MIVÉGRE AZ EGÉSZ TEREMTÉS?” *

Ahogy a könyv hátsó borítóján Borbély András közli, évtizedek alatt összegyűjtött jegyzetek alapján készült a könyv Madách Imre *Az ember tragédiájáról*, s ezek a jegyzetek „páratlanul eredeti és megrázó interpretációt adnak magáról a madáchi műről és annak jelenkori aktualitásáról”.

A „Ha én a mennyországot rendezném” fejezetben a világ kerekét a helyes útjára, a medrébe visszatolni kész szerző – mert gondolkodása morális, s így gondolatait és megoldásait is ez vezeti – a szín helyszínül Madách „Oroszlángbarlangját” választaná Sztregován, s szövege Madách hangján szólna. Ezzel tenné érzékelhetővé Hubay Miklós, hogy a *Tragédia* születésekor Sztregova volt a világ közepe. Függetlenül attól, hogy akkor ez a tény tudott volt-e. (Attól is függetlenül, hogy ma – akkortól – tudott-e.) És szoros összefüggésben azzal, hogy adódott már elcsúszott álláspont efféle, leggyérteleműbben Názáret megítélésében („a kis Názáretből közeledik a megváltás. Egy provinciális világmegváltás? Röhej!”). Az Oroszlánbarlangban Madách szájából igaz lenne a Menny minden kimondott szava. S Madách hozsannája után a sztre-govai ablakon át látszana, amint az Úrnak köszönhetően elindulnak útjukra a csillagok.

A szerző úgy néz rá a *Tragédiára*, hogy a Paradicsom, a teremtmésmítoszok emberiség-egységének megvalósulása és a történeti színek „Új Paradicsomot” előállítani akarása közötti kapcsolatot lényegivé fogalmazza, elfogadva a mindenkori eredetmítoszok és a civilizációk ideológiái közti kapcsolatot.

* Az Új Könyvpiacban (XX. évf., 2010. szeptember) megjelent könyvbemutató rövidített változata.

És értelmezi a helyzeteket: a legszemérmetlenebbül nagyra törő figura a *Tragédiában* az a francia forradalmi tisztecske, aki amint látja Párizsban a Gréve piacán legurulni egy tábornok fejét, már nyújtja az ujját, kéri, követeli, hogy őt nevezzék ki a lenyaktilózott helyére. Danton hiába inti őt némi türelemre. Ambícióitól elragadva a fiú már tarsolyában érzi a marsallbotot. Egy Elő-Napoleon. Danton lefricskázza. A tisztecske egy elegáns retorikájú végszóval: „Tanulj felőlem jobban vélekedni, polgár!” – főbe lövi magát. A gesztus is elegáns. Hisz Dantont is lelőhette volna... Ez a kis epizód alapjaiban rendíti meg Dantont. A hadnagy (akinek nincs módjában bizonyítani, hogy tarsolyában a marsallbot) az önpusztítás érvét veti latba. Mit tud bizonyítani ezzel? Hogy mégis nagy hadvezér lehetett volna? Azt nem. Akkor? Azt, hogy az istenített Danton mégsem Isten. Ezért lehet utána kivégezni Dantont. Isten voltában rendítette őt meg a hadnagy öngyilkossága.

A jelenet – egyetlen mozdulat hűjával – meg fog ismétlődni a *Tragédiában*. Ádám a sziklán. Szemben vele az Isten. Szegény Ádám, épp oly lelkes és vállalkozó kedvű volt világeletemben, mint a forradalom hadnagya. Kisded seregét – az emberiséget – sorozatos vereség fogja érni. Ezt már tudja. Egyetlen érve marad neki is: megtörni az Isten közönyét... Kontesztálni fogja az istenséget. Leugrik a szikláról – mondja.

Ha valaki igyekezne, hogy némi esendőségre szert tegyen, hátha ez nem fog ártani mostanság, Hubay Miklóst ajánlhatom. A véletleneket érteti meg, amennyire lehet. S nem is akármilyen dolgokban, hisz például abban, hogy megjelentünk a

Földön. Véletlenül. Mi, az Ember. Milyen másképp mozog egy ember, ha egyszer is szembe találja magát egy ilyen gondolattal: létünk kezdeteinek nagy volt az esetlegessége. S beszélnek nekünk róla Hubay, és itt általa Madách. S az esendőségével már kezdeni tudó ember belátó. Még azt is beláthatja,

amit Hubay Miklós Madách által aktuálisan láttatni akar: „a Teremtésből Világvégét csinálhat az egyik teremtmény: az ember.”

Hubay Miklós: *„Aztán mivégre az egész teremtés?”* Napkút Kiadó, 176 p., 1990 Ft.

Adelmann Gusztáv